

TEKMOVANJE S PODROČJA SLOVENŠČINE ZA CANKARJEVO PRIZNANJE 2025/2026

8. IN 9. RAZRED

NATAŠA KONC LORENZUTTI: JUTRI BOM SITEN KOT PES IN

ANJA ŠTEFAN: ŠTIRI ČRNE MRAVLJICE: OD JUTRA DO JUTRA

Spoštovani mentorji tekmovalcem tekmovanja s področja slovenščine za Cankarjevo priznanje v 8. in 9. razredu!

V letošnjih skupnih priporočilih je dr. Igor Saksida znova poudaril, da (vsa) književna besedila ponujajo priložnost za raziskovanje in aktualizacijo – tako mentorju kot učencu. Prav v tem raziskovalnem duhu se odpira prostor za poglobljeno, a hkrati ustvarjalno srečevanje z literaturo, ki spodbuja osebno doživljanje in povezovanje prebranega z mladostniško izkušnjo sveta ter kritično razmišljanje.

1

Za uspešno pripravo na tekmovanje je pomembno, da mlade bralce spodbujamo k razumevanju in vrednotenju aktualnosti izbranih besedil: kako jih doživljajo danes, kaj jih nagovori, vznemiri ali zmede. Njihova osebna odzivnost je ključna – od utemeljevanja lastnega mnenja na podlagi besedila do primerjave z avtorjevim pogledom na resničnost. Kritično branje se tako prepleta s subjektivnim doživljanjem in z argumentiranim vrednotenjem.

Mentorji imate pri tem posebno vlogo: z zastavljanjem vprašanj na različnih taksonomskih stopnjah in s pogovorom z učenci odpirate nova obzorja pomenov, jih usmerjate k natančnejšemu opazovanju literarnih elementov in jim omogočate, da sami odkrivajo plasti, ki dajejo besedilu moč. **Naj bo to privlačnost literarnega sveta, trenutek, ki pretresa ali prestraši, ali pa misel, ki spodbuja k refleksiji o življenju ljudi in živali – o skupnem domu, ki je za nekoga zavetje, za drugega kletka.**

Da bi vam bilo lažje, kot vsako leto ponujamo izbor dejavnosti/predlogov/beležnic, s katerimi lahko (ni pa nujno) pripravljate svoje tekmovalce na letošnje tekmovanje iz slovenščine za Cankarjevo priznanje v 8. in 9. razredu. Veliko idej najdete tudi v arhivu tekmovanja (med tekmovalnimi priporočili in nalogami prejšnjih let ter v gradivu seminarjev Cankarjevega tekmovanja).

MENTORJEVA ANALIZA PREBRANIH ODLOMKOV – RAZMISLEKI ZA DELO S TEKMOVALCI**Ravni tekmovanja in nameni¹**

Na tekmovanju od učencev pričakujemo: osebno doživljanje, razumevanje, utemeljevanje in povezovanje podatkov iz virov ob knjigah **Nataše Konc Lorenzutti: *Jutri bom siten kot pes*** in **Anje Štefan: *Štiri črne mravljice: Od jutra do jutra***. Učenci bi lahko povzeli zgodbo, označili književne junake, izpostavili odnose med književnimi osebami, prikazali svoj osebni pogled in razmišljali o literarnem problemu. Ponudili bi jim lahko izhodiščni odlomek, pri čemer bi v razlagalnem spisu pričakovali interpretacijo in vrednotenje prvin književnih del.

Učenci pokažejo zmožnost samostojnega (kritičnega) branja obeh knjig, izražanja in utemeljevanja osebnih stališč do izhodiščnih besedil (lahko tudi kakšnega neznane), pri čemer prebrano povežejo z relevantnimi podatki iz virov.

NATAŠA KONC LORENZUTTI: JUTRI BOM SITEN KOT PES**O AVTORICI IN ROMANU**

2

Nataša Konc Lorenzutti se je rodila 20. junija 1970 v Kranju. Po končani Srednji šoli za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani je nadaljevala študij na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani, smer dramska igra in umetniška beseda.

V tretjem letniku je prejela fakultetno Prešernovo nagrado za vlogo Ofelije. Med letoma 1993 in 1995 je bila angažirana v Slovenskem ljudskem gledališču v Celju, med letoma 1995 in 1999 pa v Primorskem dramskem gledališču v Novi Gorici. Leta 1997 je diplomirala z vlogo Ane v *Sodnem dnevu* in diplomskim delom z naslovom *Privid resničnosti*. Zatem je prenehala službovati v Primorskem dramskem gledališču in pridobila status samostojne ustvarjalke.

¹ Več v skupnih izhodiščih. > Prim.: 8. in 9. razred: Nataša Konc Lorenzutti: *Jutri bom siten kot pes* in Anja Štefan: *Štiri črne mravljice: Od jutra do jutra*.

»Ne dvomim, da je kdo začudeno privzdignil obrvi, morda tudi glas in pedagoški kazalec, ko je prebral, da bodo osmo- in devetošolci brali pripoved *Jutri bom siten kot pes* Nataše Konc Lorenzutti z odličnimi ilustracijami Igorja Šinkovca. Kako? Samo 120 strani, to naj berejo najboljši bralci? Saj je knjiga skorajda slikanica, bi se utegnil glasiti ugovor na izbiro tega izhodiščnega besedila. Toda, če se zares poglobimo v branje, opazimo vrsto prvin, ki govorijo o tem, da število strani, oblika knjige in morebitne oznake primernosti starostni skupini niso odločilne pri tem, kaj nam sporoča izbrana živalska zgodba. Na prvi pogled je v realističnem besedilu, nagrajenem z nagrado desetnica (2024), pred nami odraščanje psička Aksla, ki ga avtorica prikazuje izrazito humorno. V čem vse se izraža humor? Najprej v zgodbi in v drobnih nesporazumih, v imenih oseb in v jezikovnem eksperimentiranju s talnimi besednimi zvezami (npr. "Pes se usmili.", str. 32); zanimivo je poigravanje z zvočno podobnimi besedami (npr. kolobarna – kolosalna, klobasalna, str. 4–5); k razmisleku silita raba nižje pogovornih besed ter neknjižne zvrsti (Golažev govor). Razmislimo še o posrednih sporočilih, ki jih nakazujejo vprašanja, na katera je mogoče odgovoriti različno – vrednotenjski pristop je ob tem neizogiben: Kaj o Akslu pove način njegovega govora in besede, ki jih uporablja? Kako se do njega obnaša "mamica"? Ga želi ohraniti v otročjem (ne otroškem) svetu? Kaj pomenijo besede, da je varnost pri mamici »postala nevarna« (str. 40)? Kako se razumeta Aksel in Adelajda? V čem se najbolj razlikujeta? Kaj Aksel doživi v zavetišču? Kako razumeti prikaz strankarskega udejstvovanja med psi – in kaj to pove o človeškem svetu? Kaj nam sporočata Žakova in Viljemova zgodba? Kaj srečanje med Akslom in Mimi ter Akslom in njegovo pravo mamico? Dovolj razlogov je torej, da pripoved beremo podrobno – tako je seveda treba brati tudi *Štiri črne mravljice* Anje Štefan ter razmisliti o vrednotah in sporočilih, ki jih ta kratka besedila vsebujejo – in o tem, katere mravljinčje pogovore bi lahko povezali z Akslovim/bralčevim svetom in zakaj.«

Nataša Konc Lorenzutti sodeluje z Zavodom RS za šolstvo kot soavtorica učnega načrta za umetniško gimnazijo dramsko-gledališke smeri in prenovljene filmsko-gledališke smeri.

Od leta 2006 dalje poučuje igro in govor na Gimnaziji Nova Gorica.

Leta 2008 je zaključila pedagoško-andragoško izobraževanje na Pedagoški fakulteti v Ljubljani ter opravila strokovni izpit v vzgoji in izobraževanju.

Leta 2011 je na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani zagovarjala magistrsko delo z naslovom *Plasti ustvarjene besede v pisni in govorni podobi avtorske proze*, smer umetniška beseda, in pridobila naziv *magistrica umetnosti*.

Z možem in otroki živi v Oseku pri Novi Gorici.

Delo

Nataša Konc Lorenzutti se uveljavlja predvsem kot mladinska pisateljica, piše pa tudi za odrasle. Objavlja v revijah *Cicido*, *Ciciban* in *Mavrica*. Napisala je nekaj scenarijev za igrane oddaje otroškega in mladinskega programa RTV Slovenija.

3

Z dijaki dramsko-gledališkega oddelka Gimnazije Nova Gorica uprizarja avtorske mladinske igre (*Društvo starejših bratov* – 2012, *Kekec gor*, *Kekec dol* – 2013, *Reci gladko tetanus* – 2014, *O pravljici, ki je ni nihče povedal* – 2015, *Lica kot češnje* – 2016, *Gremo mi v tri krasne* – 2017) in pripravlja uprizoritve del, ki so predpisane za esej pri splošni maturi – bodisi pri slovenščini bodisi pri izbirnem predmetu zgodovina in teorija drame in gledališča: *Konje krast* – 2013, *Veliki briljantni valček* – 2014 (dokončanje režije Marjana Bevka), *Češnjev vrt* (A. P. Čehov) – 2016, *Alamut* (V. Bartol, dramatisacija D. Jovanović, Nataša K. Lorenzutti) – 2017, *Ubežni delci* (Anne Michaels, dramatisacija Nataša K. Lorenzutti) – 2018.

Nominacije

Jeseni 2011 je bil njen takrat še neobjavljeni roman za odrasle z naslovom *Kava pri dišečem jasminu* nominiran za nagrado modra ptica, ki jo razpisuje založba Mladinska knjiga.

2013 je bila nominirana za nagrado večernica, 2014 za mladinsko delo *Kakšno drevo zraste iz mačka* za nagrado desetnica, 2015 za nagrado desetnica za mladinsko delo *Enajstnik*, 2016 za nagrado večernica za mladinsko delo *Kdo je danes glavni*, 2017 za nagrado desetnica za mladinski roman *Lica kot češnje*, 2017 za nagrado večernica za mladinski roman *Avtobus ob treh*, 2018 za nagrado desetnica za delo *Kdo je danes glavni*.

Nagrade

- Priznanje zlata hruška (2016) za najboljše slovensko mladinsko delo v letu 2015: *Kdo je danes glavni*, založba Miš (ilustr. Tanja Komadina).
- Nagrada svetlobnica (založba Družina, 2016) za roman *Bližina daljave*.
- Projekt *Rastem s knjigo* za sedmi razred OŠ, 2018/19, roman *Avtobus ob treh*.

Mladinska dela

Pod Marijinim plaščem, šmarnice za otroke, 2004, *Lučka, zgodba o rojstvu*, 2004, *Ravno prav velik*, 2006, *Nihče ne ve ...*, 2011, *Poleti letim*, 2011, *Enajstnik*, 2012 ...

Dela za odrasle

Bela, bela lilija, 2006, *Jezik molka in druge zgodbe*, 2009, *Kava pri dišečem jasminu*, 2013, *Bližina daljave*, 2017.

(https://sl.wikipedia.org/wiki/Nata%C5%A1a_Konc_Lorenzutti, 9. 9. 2018)

Povezave

- <https://revija.ognjisce.si/revija-ognjisce/63-gost-meseca/15182-natasa-konc-lorenzutti>
- JUTRI BOM SITEN KOT PES (RTVSLO, PREBRANE CELICE):
<https://www.youtube.com/watch?v=Zijz7QWK1eA>
- NAGRADA DESETNICA (intervju z avtorico):
<https://www.rtvlo.si/kultura/knjige/nagrada-desetnica-za-humorno-pripoved-o-pasjem-zivljenju/709362>

RAZMIŠLJAMO O TEMI, IDEJI, MOTIVIH, SPOROČILU ROMANA ...

V romanu spremljamo **psa Aksla**, ki je tudi **pripovedovalec zgodbe**. Aksel se znajde (in išče) v svetu med pasjim in človeškim. Njegova pot je predvsem iskanje identitete, družine in pripadnosti, saj se iz zmedenega psa – otroka, ki ga ljudje razvajajo in obravnavajo kot igračko, razvije v psa z občutkom za skupnost, družino in samostojnost.

Roman odpira vprašanja o svobodi, ljubezni, odnosu med ljudmi in živalmi, o tem, kdo smo in kaj pomeni biti sprejet.

»Brez talenta ni poezije in ni lepega vremena.« (str. 5)

Citat nakazuje, da so lepota, ustvarjalnost in smisel v življenju povezani s talentom in z občutljivostjo. »Lepo vreme« predstavlja pozitiven/optimističen pogled na svet.

Roman nas uči, da:

- prava svoboda pomeni sprejeti samega sebe;
- sta pripadnost (družina) in ljubezen močnejši od strahu;
- bi se ljudje od psov lahko naučili iskrenosti, preprostosti in manj zapletenega pogleda na svet;
- ipd.

»Zemljevid imam v smrčku.« (str. 104)

Citat lepo zaokroži idejo romana – pri iskanju smisla (sebe) nas vodijo instinkti, ljubezen in (»pozabljen«) spomin, ki se vrne ob verzih pesmi.

PES AKSEL SE SKOZI ROMAN SPREMINJA IN NAM PROJICIRA SVOJ POGLED NA SVET TER NAS SILI K RAZMISLEKU (PROVOCIRA).

5

O sebi – opazujmo pripovedovalca Aksla

»Pomirjalo me je spoznanje, da se kot pes razvijam in napredujem.« (str. 38)

Doživi prvi šok (spoznanje, da je pes; prvič sam načrtuje), **se uči pasjega življenja** (spanje z ušesi pokonci, lovljenje palice, občutek za čas ...), **vonja in čutil** (voh postane najmočnejše čutilo, povezano s spomini in z občutki), ga je **strah in sram** (bojazen, da ga bo mamica zapustila, ker se je pokakal), je **razdvojen** (hrepenenje po Metki in obenem želja po svobodi: »Pol mene bi steklo k njej, pol mene proč.« /str. 56/).

Začuti **samoto** in odkrije **ново družino** (v zavetišču odkrije pravo pasjo civilizacijo in pasjo politiko, hkrati pa spozna, da ima brata in sestro). Vrhunec pripovedi je (vsaj z njegove perspektive) zanj trenutek, ko ga psica prepozna kot svojega sina (**srečanje z mamo**): »Ko me je povohala, zacvilila in me obliznila, se je zgodil nov začetek sveta.« in ga imenuje: »Sinko moj.« (str. 101).

V INTERAKCIJI Z DRUGIMI – OPAZUJEMO ŠE OSTALE LIKE IN VLOGE TER DODAJAMO SVOJE.

Ljudje

- **Metka Fišer (mamica):** pretirano čustvena, Aksla dojema kot otroka.
»*bučka moja luškana, tulipanček, cvetlični lonček, buhteljček ...*«
- **Davor Krivec:** negativni lik, prisiljen v vlogo, ki mu ni blizu.
»*Spominjal me je na paradižnikovo omako z jajčevci.*«
- **Gasper Ažman (Golaž):** profesor, umetnik, svoboden duh, razume živali.
»*Če bi bil jaz pes, bi tud kidnu. Ne bi pustu, da me imajo za človeka.*« (str. 45)
»*Najboljši vitamin je ljubezen.*« (str. 65)
- **Cilka Petek:** upokojena srčna knjižničarka, ki pooseblja toplino in življenjsko radost.

Psi

- **Beni:** »avtentični« pes, atlet.
- **Žak (francoski buldog):** inteligenčen, skrbi za kulturo, naravo, vodi krožek.
- **Sigismund:** »politični« pes, borec za boljše pogoje.
- **Viljem (kavalir):** vljuden, simbol galantnosti.
- **Mimi (sestra):** ključna vez, ki Aksla spomni na mamo.
- **Mama (škotska ovčarka):** simbol izvira, korenin, brezpogojne ljubezni.

6

AVTORICA NAS NAGOVARJA TUDI Z JEZIKOM IN S SLOGOM. (V OSPREDJU JE PASJA IRONIJA, PRIMERJAVE S ČLOVEKOM, IGRIVOST, ČUSTVENOST.)

- Prvoosebni pripovedovalec (notranji monolog).
- »*Pes, ki prdi, ni nič bolj nemaren kot človek ... Psi pa ne kompliciramo.*« (str. 24)
- Pasja radost, pasje molitvice, pasji križ, pes se usmili ...
- Humor npr. v poimenovanju (pasjih) političnih strank v zavetišču (*Stranka Mesnica, Nova lakota*), prenosu pomenov (zdravnik je veterinar za ljudi).
- Poigravanje z imeni: *Cilka Petek* – tudi *Ferdo Ponedeljek, Magdalena Četrtek*.
- Pogovor z bralcem: »*Oba sva pomahala z repom, kar pomeni privolitev, če mogoče kdo ne ve.*« (str. 49)
- Pesmi, besedilo v francoskem in italijanskem jeziku.

POVZETEK KLJUČNIH VSEBINSKIH/LITERARNIH RAZMISLEKOV, KI SI JIH MORAMO ZASTAVITI. K TEMU MORAMO DODATI ŠE RADOVEDNOST UČENCEV.

1. O ŽIVALIH, ODNOSU ŽIVAL – ČLOVEKU, LJUBLJENČKIH ...

Kaj zate pomeni domača žival?

Kako skrbiš zanjo in kako ona skrbi zate?

Ali lahko hišni ljubljeneček nadomesti ljubezen do človeka?

Kako se je spremenila vloga domače živali?

2. O AKSLU IN ODNOSU DO DRUGIH

Kako Aksla prizadenejo človeške primerjave: »*smrdi kot pes, len kot pes, laže kot pes*«?

Zakaj je za Aksla pomembno geslo »*Živela svoboda!*«?

Kako se v njegovih mislih kaže ironija in humor (npr. primer z vremensko napovedjo, prdenjem)?

Kako se do Aksla obnaša Metka – ga ima rada ali ga preveč počloveči?

Kakšno vlogo imata Cilka in Gašper pri njegovem razumevanju »pasjega življenja«?

Zakaj je odnos med Akslom in Davorjem poln napetosti?

7

3. O SODOBNI DRUŽBI, VLOGI ČLOVEKA, ŽIVALIH, SOBIVANJU, DRUŽBENI KRITIKI ...

Kako pasja zgodba kaže na človeški svet (npr. pasje volitve v zavetišču)?

Zakaj je pomembno, da se učimo gledati svet skozi oči živali?

Kaj konkretno bi lahko spremenili?

4. O (DRUGIH) PRVINAH KNJIŽEVNEGA BESEDILA

(kraj, čas, prostor, oseba, pripovedovalec, perspektiva, sporočilo, ideja, tema, motiv, jezik, slog, avtorica ...)

DRUGE IDEJE

- O naslovu.**
 Kdo bi lahko rekel: »*Jutri bom siten kot pes*«?
 Aksel sam? (Kot obljuba, da bo pokazal svojo voljo.)
 Ljudje? (Ker jih moti njegova pasja narava?)
- O razlikah med mamico in Gašperjem/Cilko.**
 Mamica ga človeči (pretirano varstvo).
 Gašper in Cilka ga sprejemata kot psa (svoboda in razumevanje, bližina).
- O tem, kako se spremeni Akslov pogled na svet.**
 (Na začetku je zmeden, nesamostojen, odvisen od ljudi, na koncu je samozavesten, srečen, ponosen na svoje poreklo, sposoben ljubiti in pripadati.)
- V čem je Akslov pogled človeški? V čem se razlikuje? S katerim njegovim mnenjem se lahko/ne moremo strinjati? ...**
 (V dvomih, občutkih krivde, strahu pred zavrženostjo, želji po svobodi in ljubezni.)

LAHKO SE LOTIMO TUDI DELA S CITATI (GLEJ TABELO) IN OB NJIH POSTAVLJAMO/ZASTAVLJAMO VPRAŠANJA TER VREDNOTIMO PREBRANO.

8

Delo s citati – <i>Jutri bom siten kot pes</i>		
CITAT	SLOG/JEZIK/ PESNIŠKO SREDSTVO	VPRAŠANJE
... sem neznansko strt in potlačen, kadar zamudim vremensko napoved. (str. 4)	Monolog, ironija	Kaj nam ta citat pove o Akslovi osebnosti in človeškem razmišljanju pri psu?
... Vem pa, da brez talenta ni poezije in ni lepega vremena. (str. 5)	Metafora, miselna povezava	Kako Aksel povezuje umetnost in naravo?
Park, park, park. Že beseda je špičasta kot šivanka. (str. 6)	Ponavljjanje, prispodoba	Kako Aksel z jezikom izrazi svoja občutja?
Tek je pravica. (str. 12)	Geslo, življenjska filozofija	Kaj nam ta stavek pove o pasjem pogledu na svobodo?
Smrdi kot pes, len kot pes, laže kot pes. (str. 20)	Primerjava, družbena kritika	Kako Aksla prizadenejo človeški pregovori o psih?
No, da se ne bomo finih delali povem naravnost: Pes, ki prdi, ni prav nič bolj nemaren kot človek ... (str. 24)	Humor, ironija	Kako v tem odlomku pride do izraza humor in zakaj Aksel primerja pse in ljudi?

Tekmovanje s področja slovenščine za Cankarjevo priznanje 2025/2026 – 8. in 9. razred

<i>... sem bil priden kot lopatka za presajenje čebulic. (str. 30)</i>	Primerjava, humor	Kaj je posebnega pri tej primerjavi? Kako kaže Akslovo željo po ugajanju?
<i>Živela svoboda! (str. 31)</i>	Geslo, simbol svobode	Zakaj je ta vzklík pomemben za Akslov razvoj?
<i>... moj ljubi čevapčič! (str. 38)</i>	Humor, ironija	Kako se v tem citatu kaže črni humor? Zakaj je izbira besede <i>čevapčič</i> za psa posrečena?
<i>... da sem preletel bajer svojega dreka na stopnicah in tekel, tekel, samo tekel ... (str. 41)</i>	Ponavljjanje, monolog, pretiravanje	Kako ta opis razkriva Akslov strah in njegovo doživljanje sveta?
<i>... V moji glavi so se mi kot stepena smetana penile dišeče misli. (str. 87)</i>	Primerjava, metafora	Kaj nam ta podoba pove o Akslovih čustvih ob srečanju z Mimi?
<i>... sem lahko tudi jaz neustrašna, veličastna žival. (str. 100)</i>	Monolog, motiv svobode	Kaj pomeni ta Akslova ugotovitev? Kako kaže na spremembo v njegovem značaju?
<i>... Bilo je kot v sanjah. (str. 113)</i>	Primerjava, čustveno doživljanje	Kako ta primerjava izraža Akslovo čustveno doživljanje ob novem domu pri Cilki?

Podobno pripravo (vzorec) na tekmovanje lahko načrtujemo tudi ob knjigi Anje Štefan, za katero pripenjamo vire za delo.

Anja Štefan: Štiri črne mravljice: od jutra do jutra

Kdo je Anja Štefan?

- <https://anjestefan.si>

Koristne in uporabne povezave za delo z učenci

- <https://emka.si/products/stiri-crne-mravljice-zv?srsId=AfmBOooLGGM429bhZ46bqCmeI5ijLtWvsJgGwoqYbGzYS1wlwn7vV59M>
- [4-crne-mravljice-pedagosko-gradivo%20\(1\).pdf](https://emka.si/products/stiri-crne-mravljice-zv?srsId=AfmBOooLGGM429bhZ46bqCmeI5ijLtWvsJgGwoqYbGzYS1wlwn7vV59M)
- https://veza.sigledal.org/media/uploads/Dokumenti/gledali-ki-listi/mravljice_gl_tisk.pdf
- <https://www.youtube.com/watch?v=Vs8GWmbCTYA>
- <https://www.youtube.com/watch?v=eoFZh1tE-Xs>
- https://www.youtube.com/watch?v=RcPF2_PiTM4
- <https://ars.rtvsllo.si/podcast/izslo-je/64838637/174900907>
- <https://ars.rtvsllo.si/podcast/izslo-je/64838637/174900907>
- <https://www.bukla.si/revija-bukla/anja-stefan.html>
- <https://jadranskasmiljic.si/anja-stefan-in-tomaz-lavricstiri-crne-mravljice-od-jutra-do-jutra/>

10

KAKO BRATI KRATKE ZGODBE – PESMI V PROZI – O ŠTIRIH ČRNIH MRAVLJICAH?

Ob branju kratkih zgodb (pesmi v prozi) moramo predvsem iskati sebe. Odmislimo moramo zunanji svet. Umirimo se in poskusimo začutiti tukaj in zdaj. Na vprašanje, kako brati na prvi pogled kratke in lahkotne zgodbe, najbrž ni enoznačnega odgovora. Eden od njih je najverjetneje, da z lastnim zgledom, torej tako, da predstavimo, kako se sami odzivamo na pesmi v prozi pesnice Anje Štefan, ki so napisane za vse in za vedno.

V knjigi lahko preberemo 81 kratkih zgodb (pesmi v prozi). Kaj jim je skupnega? Jih moramo brati po vrsti? Najverjetneje, da ne. Pri branju v razredu si lahko dovolimo, da nas zgodbe pokličejo naključno. Knjiga lahko kroži od učenca do učenca, ki jo odpre na poljubni strani in zgodbo glasno prebere. Sledi premislek. Seveda poglobljeno branje terja ponovno branje. Vsak jo prebere v svoji maniri. Večkratno glasno branje odpira nova vrata v razumevanje globine besedila in sporočila. Vsakogar nagovori po svoje. Spodbudimo učence, da si ob prebiranju in pogovarjanju o prebranem beležijo svoje vtise, občutke in spoznanja. Ni enoznačnih pametnih odgovorov mentorjev o tem, kaj želi avtorica sporočiti z besedilom. Vsakogar se dotakne drugače. Pogled in razumevanje odraslega bralca se gotovo razlikujeta od razumevanja najstnikov. Dovolimo učencem, da pogumno predstavijo svoj odziv na prebrano besedilo. Šele, ko besedila večkrat preberemo, lahko začnemo pot analize in raziskovanja besedila s pesniškimi sredstvi in se poglobimo v jezik ter slog. Naš svet skozi njihove oči naj nas vodi pri pogovoru ob prebranih besedilih.

11

Primer

Fižol

(stran 32)

»Danes kuham fižol,« je rekla prva črna mravljica.**»Vse v meni je vse bolj preprosto. Kot fižol. Lonec, voda, sol – in se ti skuha. Nič prefinjenih in kompliciranih postopkov. Vse preprosto, to mi je vodilo. Kdor želi, naj pride na kosilo.**

Kaj je želela avtorica sporočiti s kratko zgodbo *Fižol*? Pustimo jim, da sami kritično premislijo, zakaj je to besedilo lahko pesem v prozi. Ob večkratnem branju, glasnem in tišem, morda skupaj ugotovimo, da je branje pesmi v prozi in poezije sploh »simpl kot pasulj« in da pri obravnavi ne smemo komplicirati z zapletenimi analizami in iskanji pesniških sredstev v besedilu za vsako ceno.

Pri iskanju odgovorov na vprašanja o besedilo, se nam verjetno poraja še več novih vprašanj. In nič ni narobe, če ne znamo odgovoriti na vsa. Pomembno je, da nas besedilo nagovarja ter v nas prebuja nova in nova vprašanja. Med drugimi si morda zastavimo tudi to: »Ali je naključje, da na naslednji strani 33 preberemo besedilo z naslovom *Prdec?*« Morda pa to pomeni, da se nismo odzvali na vabilo in se je prva črna mravljica sama do sitega najedli fižola. Vsi pa vemo, kaj se zgodi potem, ko jemo fižol. Prav tako bi se lahko pogovarjali o »poletnem ali morskem sklopu« kratkih zgodb (*Fige, Riba, Škržadi, Luč, Vreme niha*).

Naj nas pri branju besedil in pogovoru o ter ob njih vodi prava mera. Imeti jo moramo in vendar se ne smemo vreči v »obravnavo« besedil ... Bo šlo? Hm, kdo ve. Morda se naša skrivna moč razumevanja poezije skriva v naši levi tipalki, a včasih traja, da jo odkrijemo. Poslušamo, tipamo, iščemo, omahujemo, potem pa iznenada – ulalaaa, najdemo pravi ključ.

Tako bodi.

In ko preberemo obe knjigi, se lahko (za regijsko in državno stopnjo tekmovanja) lotimo **PRIMERJAV** – na različne načine. Ponujamo nekaj (najočitnejših) (poosebljenih) živalskih lastnosti, raziskujemo frazeme, pregovore, misli, simboliko psa in mravlje v človeškem življenju ter povezujemo s prebranimi knjigama in drugo literaturo, izkušnjami ... ter kritično vrednotimo (znova s poglobljenimi vprašanji).

12

PES

• biti (živeti) kot pes in mačka	• nagnati <i>koga</i> kot psa
• biti na psu	• pes pomeri <i>komu</i> hlače
• gledati se kot pes in mačka	• pretepesti <i>koga</i> kot psa
• kot pes	• priti na psa
• kot pes na kost	• sestradan kot pes
• kot stekel pes	• vedeti, kam pes taco moli
• lačen kot pes	• zebsti kot psa
• lagati kot pes (teče)	• zvest kot pes
• len kot pes	

MRAVLJA

- biti *koga/česa* kot mravelj
- delaven/marljiv/priden kot mravlja
- neutruden kot mravlja

PREGOVORI IN MISLI

- Pes je človekov najboljši prijatelj.
- Psi lajajo, karavana gre dalje.
- Še pes ima pri jedi rad mir.
- Starega psa ne moreš naučiti novih trikov.
- Kakšen gospodar, takšen pes.
- Zvestobo najdeš v pasji uti.
- Pobiti pes se vsakega kamna prestraši.
- Psi govorijo. A le s tistimi, ki znajo poslušati. (Orhan Pamuk)
- Ljudje razmišljajo o denarju, potovanjih in politiki. Tvoj pes razmišlja samo o tebi. (neznani avtor)
- Vsak skrbnik misli, da je njegov pes najboljši. In prav nihče se ne moti. (neznani avtor)
- Če bi vsak nasmešek, ki mi ga podari moj pes, prinesel en evro, bi bil danes milijonar. (neznani avtor)
- Če vaš pes nekoga ne mara, ga verjetno tudi vi ne bi smeli. (neznani avtor)
- Vse znanje, skupek vseh vprašanj in odgovorov, leži v psu. (Franz Kafka)
- Narava je krivična: psi ne zanjo govoriti, medtem ko ljudje imenitno lajajo. (Žarko Petan)
- Če živite s psom, vam nikoli ne bo zmanjkalo zgodb, o katerih lahko pišete. (Sharon Delarose)
- »Pridem kmalu,« psu nič ne pomeni. Zaveda se le tega, da ste odšli. (Jane Swan)
- Če vzamete psa z ulice in ga nahranite, vas ne bo ugriznil. To je osnovna razlika med psom in človekom. (Mark Twain)
- Z ustreznim šolanjem je lahko človek najboljši prijatelj psa. (Corey Ford)
- Rep psa maha s srcem. (Martin Buxbaum)

13

V izhodiščnih besedilih lahko učenci primerjajo iskanje (in pomen) identitete (družine), (stereotipne) vloge posameznika v družbi, prijateljstvo, pomen narave in umetnosti v življenju posameznika, zgodbe, družbeno kritiko, humor ... Veliko stvari, celo »prdec«.

IN POTEM PIŠEMO ... – PONOVI MO NAPOTKE ZA RAZLAGALNI SPIS

Na Cankarjevem tekmovanju bodo tekmovalci pisali razlagalni spis. Ne pišejo doživljajskega ali prostega spisa. Upoštevati morajo navodila. Naj ne izražajo zgolj svojih vtisov, temveč svoje doživljanje opišejo, utemeljijo in primerjajo z avtorjevim pogledom na svet.

Z učenci se lahko v zadnjem delu priprav poigramo tudi z idejami, kako naj napišejo tekmovalno nalogo.

Uvod mora biti kratek in učinkovit. Uvede temo, a naj ne bo samo napovednik, o čem bomo pisali (naslov in uvodna poved v navodilih sta lahko morda iztočnica za pisanje uvoda, to je lahko citat iz spisa).

Ob razvijanju sloga ne pozabimo na slogovne postopke oz. prvine, iz katerih so po navadi sestavljena navodila (tista, vezana na **jedro** spisa – tudi tega jih učimo).

- Ko **OZNAČUJEMO** književne osebe, izpostavimo zunanje (videz) in notranje (značaj) lastnosti. Vedno jih utemeljimo z dejstvi iz književnega besedila.
- **PREDSTAVITEV** ima informativen značaj. Navajamo dejstva, ne spuščamo se v vzroke in posledice.
- Pri **PRIMERJANJU** iščemo podobnosti in razlike. Pri tem si lahko učenci pri pripravi osnutka pomagajo z Venovim diagramom.
- Pri **RAZLAGANJU** učenci vključijo tudi svoje mnenje in **VREDNOTIJO** (zato pogosto uporabljamo pridevnike, prislove). Prvoosebni glagoli nam takoj povedo, da bo sporočevalec podal lasten pogled/vrednotenje.
- **KOMENTIRANJE**: pojasnjevanje in razlaganje problema. Problem osvetlimo z različnih zornih kotov.

14

Tako kot uvod mora biti tudi **zaključek** kratek in učinkovit. Eden od načinov je, da povzamemo glavne ugotovitve spisa. Lahko ga povežemo tudi z uvodom in naslovom ter dodamo še kakšno novo misel. Učinkovit zaključek: nova ugotovitev, ki izhaja iz globljega premisleka o temi eseja.

Primer navodila

Napiši razlagalni spis **POGLED SKOZI NJIHOVE OČI**, v katerem predstavi Aksla z enim ali dvema dogodkoma, ki razkrivata njegov značaj. Nato razmisli, kakšno sporočilo avtorica prinaša tebi in drugim preko njegovih odločitev. Se s pripovedovalcem strinjaš v vsem? Pojasni.

Mentor lahko skupaj z učenci oblikuje **kriterije uspešnosti** in se ob razlagalnem spisu z njimi pogovarja.

V zaključku naj vas in tekmovalce ob oblici idej (in množici teh, ki jih nismo izpisali, jih pa obe knjigi vsekakor ponujata) v pripravi na tekmovanje vodi odlomek kratke zgodbe Anje Štefan *Kres* (str. 106):

»O,« je rekla prva, »ko bi nam ta ogenj dal posebno moč. V tipalke, misli, glas, oči in roke. Izrekale bi drobne uroke in vse bi se zgodilo. Razblinilo bi se, kar je pokvarjeno in gnilo, in svet bi bil prijazen kraj.«

»Poskušajmo kar zdaj!« so rekle druge tri in se prijele za ročice. Hitro, hitro, še hitreje! Udarjale so v tla in šepetale v goreče veje. Naslednji dan pa – se ni gozd bleščal svetleje? Se ni čez jase širi blažen mir? Nihče ni nič posebnega opazil. Nihče ni spraševal, se čudil. Jih razkril. A v štirih črnih mravljičah je dozorelo: če gre več misli v isto zdrav stran, lahko prikličejo svetlejši dan.«